

СТРУЧНО-МЕТОДОЛОШКО УПУТСТВО ЗА ПОСТУПАЊЕ У ВЕЗИ СА ПОЈАВОМ МОРБИЛА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ

1. УВОД

Морбили (мале богиње) су респираторна болест високе контагиозности, углавном дјечијег узраста, а преноси се капљичним путем. С обзиром да се вирус врло лако преноси са човјека на човјека, заразиће се више од 90% лица која су била у контакту са болесником ако нису вакцинисана или нису пребољела морбиле. Извор инфекције је искључиво човјек и то четири дана прије и четири дана након избијања осипа, а вирус може преживјети два часа на површинама и предметима. Просторија у којој је боравило болесно лице, може бити заразна за другу невакцинисану дјецу и одрасле који нису имуни још и до два часа након одласка болесника. Инкубација траје око 10 до 12 дана.

Мале богиње карактерише осип који прати изразито висока температура, кашаљ, коњуكتивитис, а често се јавља и увећање јетре, слезине, лимфних чворова, упала плућа и бронхија. Компликације које могу настати су бројне, од лакших до тежих, а укључују: тешке упале плућа са неизвјесним током, менингоенцефалитис (упала можданих опни и мозга), конвулзије, едем мозга и касне манифестације склерозантног оштећења свих можданих структура. Уколико се трудница зарази малим богињама, може доћи до спонтаног побачаја, пријевременог порођаја, као и настанка оштећења плода.

Специфична терапија за ову болест не постоји, што још једном истиче важност и неопходност редовне вакцинације дјете и упозоравање родитеља какве су посљедице пропуштања вакцинације како против свих заразних болести, тако и против малих богиња.

У срединама са ниским социо-економским стандардом, гдје није уведена вакцинација против ове заразне болести, годишње умире више стотина хиљада дјете од малих богиња и њених компликација. Важно је напоменути да више од 14% свјетског морталитета дјете чине болести које су се могле спријечити вакцинацијом. Пошто се ради о болести за коју не постоји природна отпорност, једини начин да се развије имунитет против ове заразне болести је или вакцинацијом вакцином против морбила, рубеле и паротитиса (МРП) или преболијевањем. Из тог разлога, све особе које су вакцинисане и ревакцинисане МРП вакцином немају ризик од оболијевања.

Правилником о имунизацији и хемопрофилактици против заразних болести („Службени гласник Републике Српске“, број 104/22) у Републици Српској одређена је обавезна имунизација против више заразних болести, а између осталих и против малих богиња, заушњака (паротитиса) и рубеле. У редовном календару вакцинације у Републици Српској, МРП вакцина се прима са навршених 12 мјесеци, а ревакцинација је са шест година, односно прије поласка у школу. Разлог појаве случајева ове болести, а посебно епидемијског јављања су пропусти у вакцинацији. Зато је важно истаћи да је вакцинација најефикаснији, најбезбједнији и најјефтинији начин спречавања настанка заразних болести.

Приликом уписа дјетета у вртић или основну школу обавезно је приложити доказ надлежног дома здравља да је дијете уредно вакцинисано, односно, ако није вакцинисано, да постоје трајне контраиндикације за вакцинацију против одређене заразне болести.

2. ДЕФИНИЦИЈА СЛУЧАЈА

Клинички критеријуми

Свако лице која има високу температуру и макуло-папулозни осип, и најмање један од сљедећа три симптома: кашаљ, кориза (секреција носа/прехлада), коњуктивитис.

Лабораторијски критеријуми:

Најмање један од сљедећа четири критерија:

- изолација вируса морбила/малих богиња из клиничког узорка,
- детекција нуклеинске киселине вируса морбила/малих богиња у клиничком узорку,
- одговор специфичних антитијела на вирус морбила/малих богиња у серуму или слини карактеристичан за акутну инфекцију,
- идентификација антигена вируса морбила/малих богиња методом DFA у клиничком узорку, при чему се користе моноклонална антитијела специфична за вирус морбила/малих богиња

Лабораторијске резултате треба тумачити у складу са статусом вакцинације. У случају недавне вакцинације, лабораторијски испитати могућност појаве дивљег вируса.

Епидемиолошки критеријуми

Епидемиолошки податак о преносу с човјека на човјека.

Класификација случајева

А. Могућ случај

Свако лице које испуњава клиничке критерије.

Б. Вјероватан случај

Свако лице које испуњава клиничке критерије и има епидемиолошку везу.

В. Потврђен случај

Свако лице које испуњава клиничке и лабораторијске критерије и није недавно вакцинисано.

3. ПОСТУПАЊЕ СА СЛУЧАЈЕМ

У циљу праћења епидемиолошке ситуације, предузимања превентивних мјера, благовременог откривања и дијагностике, а су складу са Правилником о начину пријављивања, садржају евиденције и садржају пријаве о заразним болестима ("Службени гласник Републике Српске", број 103/18), подсећамо вас на обавезу пријављивања сваке сумње на морбиле и рубелу према дефиницији случаја, као и узимање узорака крви за серолошку потврду у ЈЗУ Институт за јавно здравство Републике Српске.

ЈЗУ Институту за јавно здравство Републике Српске потребно је пријавити сваки вјероватан и потврђен случај што је прије могуће. Домови здравља су дужни да обаве епидемиолошко испитивање сваког вјероватног и потврђеног случаја. С тим у вези, сваки доктор медицине који посумња на ову болест је у обавези да пацијента прегледа, обезбиједи узимање узорка крви према упутству које је дио овог документа, а који је у неколико посљедњих година више пута достављен свим здравственим установама. За сваки узорак, потребно је попунити информације о пацијенту у обрасцу који је у прилогу и уз упутницу за тестирање на морбиле/рубелу у ЈЗУ Институт за јавно здравство Републике Српске, доставити узорак у микробиолошку лабораторију ЈЗУ Института за јавно здравство Републике Српске.

Епидемију морбила неопходно је пријавити уколико су пријављена два или више случаја морбила који су временски повезани (размак између почетка осипа два случаја је од 7 до 18 дана) и који су повезани епидемиолошки и/или вирусолошки.

Лицама под сумњом на морбиле треба објаснити да се прво телефонски јаве надлежном педијатру/специјалисти породичне медицине, а да је потребно да носе маску приликом доласка у здравствену установу. На пријему је потребно одмах објаснити да је лице фебрилно и да има осип. Најава посјете је неопходна како би се преглед организовао на начин који ће спријечити евентуално ширење вируса међу другом дјецом и одраслим лицима која се у том тренутку могу

налазити у чекаоници здравствене установе. У случају постављања сумње на морбиле, пацијент се шаље у одвојен просторију (изолацију) гдје ће се обавити преглед и узимање крви. Неопходно је искључити из колектива дјецу и лица која болују од морбила све док више не буду заразна (најмање четири дана након појаве осипа, а повратак у вртић или школу се препоручује након потпуног опоравка због ризика од секундарних инфекција). У случају појаве случаја морбила у колективу (вртић, школа, дом) неопходно је приступити провјетравању и чићењу радних и других површина и просторија за које се сумња да су у њима боравиле обољеле особе.

Противепидемијске мјере укључују:

- лијечење и изолацију болесних,
- тражење контаката,
- провјеру вакциналних картона и надокнаду пропуштених доза вакцине код дјеце и омладине,
- опште мјере превенције и контроле ширења инфекција,
- здравствено-васпитни рад у заједници,
- здравствени радници треба да користе партикуларну маску веће филтрационе моћи, заштиту за очи и рукавице и да спроведе хигијену руку после сваког пацијента.

4. ПОСТУПАЊЕ СА КОНТАКТИМА

Контакти укључују:

- све чланове домаћинства и другог окружења у којима људи дијеле заједничке објекте (болнице, интернати, војне касарне);
- сву дјецу и одрасле у вртићима, предшколским, школским или другим образовним установама који дијеле учионицу са случајем,;
- лица која су боравила у чекаоници у исто вријеме када и случај (пацијенти у чекаоници здравствене установе и пратња) и лица која су била у чекаоници до 30 минута након што је случај отишао;
- све радне колегинице/колеге случаја који дијеле исту радну просторију;
- путнике у авиону.

Надлежни доктор медицине је дужан да контактима и руководиоцима просвјетних установа у којима се појавио случај морбила, објасни да је потребно да сви контакти и родитељи дјеце која су контакти обољелог од морбила прате појаву симптома који одговарају овој болести и да при најмањој сумњи на појаву болести дјецу не доводе у установу (вртић, школа) и да се у случају пјаве симптома телефонски јаве надлежном доктору медицине ради прегледа.

5. УПУТСТВО ЗА САКУПЉАЊЕ И ТРАНСПОРТ УЗОРАКА КРВИ ЗА ТЕСТИРАЊЕ СУМЊИВИХ СЛУЧАЈЕВА НА МОРБИЛЕ И РУБЕЛУ

- Крв узети најраније четири дана након појаве осипа, а најкасније до 28 дана након његове појаве.
- Пункцију крви вршити у стерилне епрувете без антикоагуланта.
- Узорак транспортовати што је прије могуће у микробиолошку лабораторију ЈЗУ Институт за јавно здравство Републике Српске у Бањој Луци, уз попуњен формулар који је у прилогу 1 и упутницу за тестирање на морбиле/рубелу у ЈЗУ Институт за јавно здравство Републике Српске.
- Пуна крв се може чувати до 24 часа на температури од 4-8°C, али се не смије замрзнути.

- Након 24 часа, припремају се и шаљу серуми. Они се могу чувати до седам дана на 4-8°C , а ако се чувају дуже од седам дана, морају се замрзнути на –20°C и транспортовати у лабораторију за тестирање у расхладним кутијама, окружени леденицама.
- Серум треба пренијети у епрувете које имају навоје и капице и које су правилно и јасно обиљежене.

JЗУ Институт за јавно здравство Републике Српске свакодневно прати појаву и кретање заразних болести на подручју Републике Српске. Пријаву сваког могућег или потврђеног случаја пријављује Европском центру за контролу болести и Свјетској здравственој организацији према утврђеним протоколима.

У наставку прилог.

Фебруар, 2024.

Подаци о пацијенту							
Република Српска		Број пацијента:			Датум:		
Име и презиме пацијента:				ЈМБГ:		М	Ж
Датум рођења:		Адреса и мјесто пребивалишта:					
Да ли је вакцинисан МРП вакцином: Да/Не		МРП I доза датум:		МРП II друга доза: датум:			
Остало (друга вакцина против морбила):			Симптоми:				
Друге присутне болести/сметње:				Датум избијања осипа:			
Да ли је пацијент хоспитализован: Да Не							
Да ли је попуњена пријава сумње на морбиле: Да Не							
Подаци о узорку							
	прикупљање		чување		транспорт (референтна лабораторија)		
Врста узорка (означити са X):	Датум	Т (°C)	Период чувања материјала до транспорта (датум када је узет узорак)	Т (°C)	Датум	Т (°C)	
Пуна крв							
Серум							
Подаци о установи која шаље узорак							
Име, презиме и потпис лице које шаље материјал:							